

Rådet for
Den Europæiske Union

Bruxelles, den 3. december 2018
(OR. en)

14535/18

INST 457
POLGEN 224

FØLGESKRIVELSE

fra: formandskabet
til: delegationerne

Vedr.: Borgerhøringer
- Fælles rapport

I bilaget følger til delegationerne en fælles rapport om borgerhøringer på vegne af det østrigske formandskab og det kommende rumænske formandskab.

Indledning

På det uformelle møde den 23. februar 2018 drøftede Europas stats- og regeringschefer initiativet, der blev præsenteret af den franske præsident, om at lancere en paneuropæisk proces af borgerhøringer. Formålet med det foreslåede initiativ var at fremme inddragelse af borgerne og bidrage til debatten om Europas fremtid. Medlemsstaterne blev enige om at deltage frivilligt i denne proces og foretage høringer i overensstemmelse med deres nationale kontekst og praksis.

Formålet med borgerhøringerne var at inddrage et betydeligt antal europæiske borgere og indkredse deres vigtigste bekymringer, forhåbninger og forventninger for at danne grundlag for stats- og regeringschefernes forhandlinger og hjælpe dem med at opstille prioriteter for EU's indsats i de kommende år. Høringsprocessen var udformet som en måde at identificere bekymringer og indsamle idéer på.

Der er i medlemsstaterne en mangeårig tradition for at bruge dialog med borgerne som et middel til at sikre og øge offentlighedens deltagelse i den politiske proces. Med medlemsstaternes tilsagn er det første gang, en sådan kollektiv og koordineret indsats for at foretage samtidige høringer af borgerne i hele Europa, er blevet aftalt, og det udgør et enestående bidrag til den igangværende refleksionsproces om Europas fremtid.

Den fælles rapport kan sammen med de forskellige nationale rapporter og input fra de øvrige EU-institutioner med fordel indgå i debatten forud for det uformelle møde mellem stats- og regeringscheferne i Sibiu den 9. maj 2019 og til den nye strategiske dagsorden 2019-2024.

Metode og deltagelse

Medlemsstaterne godkendte en fælles ramme, der omfattede forslag til en tidsplan og fælles principper for høringerne. Det blev aftalt, at høringerne skulle være inklusive og upartiske, og at de skulle overholde principperne om gennemsigtighed, politisk pluralisme og retfærdighed og være åbne for alle borgere. Borgerhøringerne blev overvejende afholdt mellem april og november 2018, bl.a. med det formål at forelægge stats- og regeringscheferne en sammenfattende rapport på Det Europæiske Råds møde.

Det blev overladt til medlemsstaterne at vælge, hvilken metode der specifikt skulle anvendes i forbindelse med høringerne. Medlemsstaterne blev fra begyndelsen enige om at udforme processen i henhold til deres respektive nationale praksis, specifikke kontekst og traditioner. Det var en betydelig fælles indsats med hensyn til logistik, forberedelse og koordinering, hvor medlemsstaterne gik i dialog med borgerne i en række forskellige sammenhænge: traditionelle borgermøder, konferencer, store offentlige arrangementer, interaktive debatter og via onlineværktøjer. Ved de fleste arrangementer blev der gjort brug af nye teknologier og sociale medier, herunder livestreaming, onlinespørgeskemaer, digitale platforme og crowdsourcing af idéer.

Processen i de enkelte medlemsstater varierede med hensyn til myndighedernes involvering og antallet af arrangementer og deltagere. Den eneste konstante faktor var, at alle høringerne fokuserede på indgående drøftelser og samspil med offentligheden. Mange arrangementer fremmede deltagelse af flere forskellige interessenter på tværs af det politiske spektrum, civilsamfundet, den akademiske verden, medierne og erhvervslivet.

Generelt deltog flere forskellige målgrupper i høringerne, og der blev gjort bestræbelser på at sikre kønsligestilling, inklusivitet og repræsentation af næsten alle befolkningsgrupper. Mange medlemsstater forsøgte også at inddrage borgerne på hele deres område, herunder fjerntliggende områder, og nå ud til borgere, som ikke normalt deltager i debatter om EU-spørgsmål. Nogle medlemsstater afholdt arrangementer med fokus på de yngre generationer, herunder debatter på skoler og universiteter.

De fleste medlemsstater benyttede sig af to forskellige fremgangsmåder: generelle debatter om Europas fremtid og tematiske høringer om emner af aktuel national eller europæisk interesse.

Selv om borgerhøringerne ikke er en videnskabelig metode til identificering af den offentlige mening (jf. opinionsundersøgelser), nåede de bredere ud med hensyn til deltagelse end ved undersøgelser som f.eks. Standard Eurobarometer. Tallene tyder på, at der blev organiseret omkring 1 700 arrangementer i hele EU.

Ud over dem, som blev afholdt af medlemsstaterne, gennemførte også Europa-Kommissionen, Europa-Parlamentet, Regionsudvalget og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) høringer og drøftelser med borgerne om Europas fremtid. Europa-Kommissionen iværksatte en onlinehøring med et spørgeskema baseret på resultaterne af et borgerpanel. Nogle af spørgsmålene vil indgå i en ny særlig Eurobarometerundersøgelse om Europas fremtid. På anmodning fra formanden for Det Europæiske Råd har Regionsudvalget afholdt en hel del arrangementer i forskellige europæiske regioner i løbet af de seneste to år, mens EØSU fremmede inddragelsen af centrale aktører fra civilsamfundet i dialoger om Europas fremtid. Europa-Parlamentet var vært for det første ungdomsparlament nogensinde.

Denne rapport foregiver ikke at give et repræsentativt overblik over den offentlige mening blandt alle EU-borgere eller øve retfærdighed mod hele mangfoldigheden af synspunkter, der blev fremført under de mange arrangementer. Den giver dog nyttig indsigt i borgernes synspunkter vedrørende EU-spørgsmål og fremhæver betydningen af, at civilsamfundet fortsat inddrages i debatten om EU's fremtid. Den sigter mod at give et overblik over de væsentligste tendenser og de mest udbredte budskaber i de nationale rapporter om høringerne i de forskellige medlemsstater.

Vigtigste resultater

Høringerne af borgerne i de forskellige medlemsstater viser, at EU trods sine udfordringer opfattes positivt af de fleste deltagere. I flere medlemsstater anerkender borgerne navnlig værdien af deres lands medlemskab af EU og de fordele, der er forbundet hermed. Mange deltagere peger dog også på manglen på klare visioner og lederskab som noget, der bremser EU, hvilket udløste opfordringer til reform.

Brexit nævnes kun i nogle få lande. Hvor det nævnes, er det en væsentlig bekymring, men det ses også som noget, der har styrket EU-27's følelse af sammenhold og borgernes forståelse af betydningen af EU og værdien af medlemskab.

Migration, miljømæssige udfordringer og uddannelse er blandt de oftest nævnte emner i mange lande. Borgerne udtrykker bekymringer – og forventninger – på følgende områder:

1 – En Union, der er sikker og tryk

Migration indgår i mange rapporter som en af EU-borgernes største bekymringer. Den har konsekvent høj prioritet i næsten alle medlemsstaterne. Især ulovlig migration fremhæves i flere medlemsstater som en af de største udfordringer for Europa. Migration opfattes som et område, hvor der omgående kræves en EU-indsats, og ulovlig migration anses for at påvirke borgernes liv direkte. Kravet om bedre **beskyttelse af EU's ydre grænse** fremføres ofte i debatterne om dette emne. Samtidig anerkender borgerne i mange lande også et humanitært imperativ for EU. En **fælles EU-asilpolitik**, fordelingsmekanismer samt solidaritet og ansvar i medlemsstaterne nævnes ofte. Selv om nogle borgere desuden er tilfredse med den nuværende integration af migranter, mener andre, at det haster med at gøre mere i den henseende.

EU opfordres hyppigt til at gøre mere for at **dæmme op for ulovlige migrationsstrømme**. Borgerne i mange medlemsstater mener, at EU kan gøre mere for at mindske ulovlig migration ved at tackle de grundlæggende årsager og forbedre sikkerheden, levevilkårene og velstanden i oprindelseslandene, for eksempel gennem udviklingsbistand, handel og investering, samtidig med at der lægges stor vægt på at fremme økonomisk vækst på det afrikanske kontinent. De ønsker, at EU etablerer et bedre samarbejde med oprindelses- og transitlandene med henblik på at lette tilbagesendelser. De mener, at EU også bør øge sin reaktionsevne over for kriser og engagere sig i effektiv multilateralisme for at håndtere dette spørgsmål.

Endelig er **organiseret kriminalitet, terrorisme, radikalisering, korruption** og relaterede trusler ifølge de fleste spørgsmål, som på grund af deres grænseoverskridende karakter bør håndteres mere beslutsomt på EU-plan. Borgerne efterlyser større samarbejde om **cybersikkerhed** og **dat beskyttelse**, og mange udtrykker bekymring over **desinformation** og fremhæver betydningen af mediekompetence i den brede offentlighed i denne henseende.

2 – En Union med konvergens og konkurrenceevne

Borgerne i flere medlemsstater fremhæver betydningen af **det indre marked** og dets merværdi med hensyn til at sikre økonomisk vækst i hele Europa. Dette er ofte kombineret med krav om at fuldføre det, navnlig på områder som tjenesteydelser og det digitale marked. Borgerne påpeger, at EU skal fremme en **bæredygtig vækstmodel** i Europa. Nogle ønsker en uddybning af **Den Økonomiske og Monetære Union**. Euroen og fremtidigt medlemskab af **euroområdet** nævnes i nogle lande – i både positive og negative vendinger – og ofte i forbindelse med behovet for at gøre mere for at forhindre fremtidige kriser.

Borgerne giver også udtryk for, at EU er nødt til at holde trit med den teknologiske udvikling. Nogle udtrykker ønske om større brug af **e-forvaltningsforanstaltninger** og udvikling af **intelligente lokalsamfund** som et middel til at styrke den socioøkonomiske motor i EU. I den aktuelle kontekst med den nye **digitale revolution** afslører høringerne desuden et behov for at fremme digitale færdigheder og stimulere digital innovation. Der er en klar opfordring til solide og intelligente investeringer i forskning på dette område. **Kunstig intelligens** nævnes for eksempel ofte som en sektor, hvor EU bør gå forrest. Frygten for, at EU sækker bagud eller gør for lidt inden for **forskning**, teknologisk udvikling, **innovation** og digitalisering, er udbredt blandt mange borgere.

Stimulering af og **støtte til små og mellemstore virksomheder** betragtes desuden som en central drivkraft for at gøre Europa til et bedre sted for aktivt **entreprenørskab** og dermed give næring til EU's **konkurrenceevne**. Mens konkurrenceevne ses som vigtig som drivkraft for fremskridt og vækst, er borgerne i flere medlemsstater også kritiske med hensyn til forskellene i produktstandarder og -kvalitet i EU. Opfordringer til at fremme konkurrenceevnen opvejes derfor af krav om **økonomisk og social konvergens** og fremme af territorial **samhørighed**.

Synspunkterne om **beskatning** er blandede. Nogle borgere mener, at der er behov for lovgivningsinitiativer vedrørende beskatning, såsom en digital skat, eller endog harmonisering af skattepolitikkerne. Omvendt er der også ønsker om, at skat forbliver en national kompetence.

Et tilbagevendende tema i høringerne er endvidere budgetmidler i forbindelse med den næste **flerårige finansielle ramme** som et middel til at sikre, at EU er egnet til formålet. En række synspunkter er fremherskende vedrørende fordeling af midler, blandt andre blandede følelser med hensyn til eventuelle budgetnedskæringer, der berører den fælles landbrugspolitik og samhørighedspolitikken. Borgerne i mange medlemsstater opfordrer til et afbalanceret EU-budget med en klar merværdi for borgerne.

3 – En Union, der beskytter miljøet og fremmer bæredygtighed

Et fremtrædende træk ved høringerne i de fleste medlemsstater er en opfordring fra borgerne til at styrke EU's rolle inden for miljøpolitik og en følelse af, at der er et presserende behov for et stærkere engagement i **miljø- og klimabeskyttelse**. Forslagene omfatter, at der arbejdes for mere og strengere EU-lovgivning på dette område, mere intervention inden for tilsyn med medlemsstaternes **gennemførelse** af relateret EU-lovgivning og fremsættelse af flere miljøinitiativer. Deltagerne nævner udtrykkelig blandt andet nedbringelse af drivhusgasemissionerne og af giftige og forurenende emissioner, bedre genanvendelsesforanstaltninger og bedre dyrevelfærd. I nogle medlemsstater mener borgerne, at en større del af næste flerårige finansielle ramme (FFR) bør afsættes til **klimatiltag**.

Bekæmpelse af **klimaændringer/global opvarmning** nævnes gentagne gange i næsten alle medlemsstaterne, især af de yngre borgere, og **opfattes som en af de største udfordringer for EU**. I nogle tilfælde ses Den Europæiske Unions klimabeskyttelseskrav som en modvægt til national politik. Klimaændringer anses for at berøre en række forskellige politikområder: ikke kun energiproduktion og transport, men også landbrug og fødevarer og vores spisevaner. Mere generelt peger borgerne på behovet for **bæredygtigt forbrug**.

Bæredygtighed rejses meget ofte som et spørgsmål, herunder idéen om, at innovation bør vurderes med hensyn til den langsigtede værdi for borgerne. Mens nogle forslag handler om at tage større hensyn til miljømæssige og sociale kriterier i lovgivningen, mener andre deltagere, at emner som lokal fødevarerproduktion, cirkulær økonomi og opkvalificerende genbrug har brug for en europæisk indsats.

Borgerne i nogle medlemsstater peger på betydningen af bæredygtighedsmål også inden for **landbrugspolitik**. Mens nogle udtrykker bekymring over moderne landbrugsmetoders indvirkning på miljøet, er der også opfordringer til mere beskyttelse af landområder og til en samordnet indsats for at lukke skellet mellem land og by.

I nogle tilfælde afslører drøftelserne en følelse af, at der er utilstrækkelig **uddannelse** i EU's miljøpolitikker og mangel på konkrete incitament til at tilskynde folk til at "blive grønne", hvor borgerne i visse medlemsstater især peger på behovet for incitament til at fremme **overgangen til vedvarende energi**. Dette er i nogle medlemsstater kombineret med et krav om mere dialog og debat om, hvordan klimadagsordenen indvirker på folks dagligdag.

Mens den nuværende grænseoverskridende infrastruktur på området **elektricitetsforsyning og mobilitet** ofte nævnes som et positivt resultat for EU, ser deltagere i nogle lande også et særligt behov for, at der udarbejdes en fælles europæisk mobilitetsstrategi. Nogle borgere fremhæver, at Europa skal træffe foranstaltninger til at tage hånd om den fremtidige energiforsyning på områder som f.eks. udfasning af kulfyret elproduktion.

Behovet for at styrke EU's **globale rolle** på miljøområdet fremhæves desuden som et vigtigt mål i den aktuelle omskiftelige og udfordrende international kontekst. Mange deltagere ønsker, at Den Europæiske Union bliver førende i verden vedrørende bæredygtighedsdagsordenen og inden for håndtering af klimaændringer.

4 – En Union med trivsel og muligheder

Social beskyttelse er også et vigtigt spørgsmål for borgerne. Der er dog uenighed om, hvor aktivt EU bør være på dette område. Deltagerne i flere medlemsstater værner meget om deres nationale sociale sikringsystemer. Alligevel ønsker mange, at EU spiller en større rolle inden for bekæmpelse af fattigdom, social udstødelse, arbejdsløshed, diskrimination, trusler mod arbejdstagernes rettigheder, begrænset adgang til tjenesteydelser og problemer, der skyldes de samfundsmæssige og teknologiske forandringer, herunder behovet for at slå bro over **den digitale kløft**. En opfattelse af mangel på – eller endog trussel mod – **social konvergens og levestandardskonvergens** mellem og inden for medlemsstaterne er også et tilbagevendende spørgsmål, som borgerne udtrykker bekymring over.

Specifikke forslag – Borgerne er kommet med et overflødigshorn af idéer og forslag til debatten om Europas fremtid, og der er stor variation i dem. Her er nogle eksempler fra forskellige medlemsstater på de forskellige emneområder:

– et fælles pantbaseret emballagesystem i EU for at nedbringe emballageaffald og en ordning med obligatorisk genanvendelse af PET-flasker i hele EU

– et europæisk bruttotrivselsindeks

– et program for undervisning i europæisk medborgerskab i alle uddannelsessystemer i hele EU

– internetplatforme bør have samme tjenestekvalitet i alle EU-medlemsstater

– en europæisk fridag på Europadagen

Der er en klar efterlysning af flere og bedre **job**. Borgerne i nogle lande opfordrer til koordinering af **arbejdsmarkedsreglerne**, herunder adgang og mobilitet. Mange af borgerne fokuserer især på den yngre generation og frygten for hjerneflugt, der fremmes af den frie bevægelighed for personer, som paradoksalt nok af mange borgere anses for at være en af de vigtigste fordele ved EU-medlemskabet. **Fremtidens arbejde**, og hvordan det vil berøre dem, er et vigtigt emne for borgerne sammen med **ligestilling mellem kønnene**. Mange mennesker insisterer på, at det er nødvendigt at gøre noget ved den **kønsbestemte lønforskel** og de hindringer, som kvinder stadig står over for, når de kommer ud på arbejdsmarkedet. Deltagerne kæder ofte den generelle demografi og især den aldrende befolkning sammen med arbejdsmarkedsspørgsmål og **sundhedspleje**. EU som helhed gør generelt set for lidt for at afhjælpe sundhedsproblemer og sociale og økonomiske uligheder.

Borgerne opfordrer også kraftigt til flere EU-tiltag på **uddannelsesområdet**. Opfordringerne fokuserer især på udvikling af nye kompetencer i overensstemmelse med arbejdsmarkedets krav, øget uddannelsesmæssig mobilitet, gensidig anerkendelse af eksamensbeviser og faglige og tekniske kvalifikationer og øgede investeringer i videnskab og forskning og i livslang læring. **Erasmus+** nævnes generelt som en af EU's største succes historier, som bør styrkes yderligere. Ifølge mange af deltagerne bør det at lære andre europæiske sprog fremmes.

5 - En Union, der står stærkt på den globale scene

Selv om det ikke er et fremtrædende emne, opfattes EU generelt som en **positiv kraft i verden**, og borgerne understreger den normgivende indflydelse, Unionen har i sine forbindelser med tredjelande. De er af den opfattelse, at EU med held udøver gruppepres - eksemplets magt - til at udbrede sine værdier, navnlig demokrati og menneskerettigheder, uden for sine grænser. Der er en hyppig opfordring til, at EU's optræden udadtil skal være værdibaseret i forbindelserne med tredjelande; dette ses som både et globalt ansvar og en moralsk nødvendighed. Denne opfordring forbindes ofte med ønsket om, at EU bliver en global leder inden for visse sektorer og navnlig med hensyn til miljøbeskyttelse.

Der er blandt borgerne enighed om, at der er behov for, at EU engagerer sig mere i globale anliggender, og for **større sammenhold** om udenrigspolitik, så EU kan forsvare sine interesser og værdier, og, vigtigst af alt, beskytte borgerne. Deltagerne opfatter ofte EU som for svag, uden tilstrækkelig indflydelse på den globale scene og undertiden ude af stand til at håndtere de kriser, der finder sted i dets strategiske nærhed. Der er en opfattelse af, at EU's optræden udadtil **ikke er tilstrækkelig effektiv og troværdig**, og der opfordres til at styrke den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP). Borgerne understreger behovet for, at **tale med én stemme**, navnlig inden for rammerne af EU's forbindelser med andre stormagter (USA, Kina og Rusland). Fokus ligger her på forsvarspolitik, udvidelse og handel.

Mange borgere mener, at EU ikke bør være afhængig af andre aktører med hensyn til egen **sikkerhed og eget forsvar**. Mange mener dog, at EU's tilgang bør være et supplement til NATO og ikke en erstatning heraf. Synspunkterne spænder fra alene en forbedret koordinering og integration af nationale civile og militære kapaciteter til en tilbagevendende opfordring til en fælles forsvarspolitik med egne kapaciteter. Nogle borgere ønsker også mere offentlig dialog om sikkerhedsinitiativer, såsom det permanente strukturerede samarbejde (PESCO).

Borgerne sætter desuden værdier i centrum for EU's **naboskabs- og udvidelsespolitik**. De ønsker, at kun lande, der tilslutter sig EU's værdier og normer og demokratiet, bliver medlemmer. Der er imidlertid en vis uenighed med hensyn til valg af timing. Mens nogle mennesker klart slår til lyd for en udvidelse mod det vestlige Balkan, understreger de fleste, at EU har brug for først at konsolidere sin nuværende status, før en yderligere udvidelse kan finde sted. I almindelighed ser borgerne dog et stærkt europæisk perspektiv for det vestlige Balkan, og i mindre grad i nogle medlemsstater, også for nogle enkelte lande i det østlige naboskab.

EU's **handelsforbindelser** opfattes generelt som positive, men der er også betænkeligheder med hensyn til sociale og miljømæssige standarder i frihandelsaftaler med tredjelande, hvilket igen understreger de europæiske borgeres ønske om, at EU skal handle på grundlag af sine fælles værdier. Nogle borgere opfordrer endvidere EU til i endnu højere grad at anvende den økonomiske gennemslagskraft til at udøve sin globale magt.

Splitelse mellem medlemsstaterne er gennemgående en kilde til bekymring i flere lande. Borgere, navnlig fra de mindre medlemsstater, fremhæver opfattelsen af manglende reelt partnerskab mellem små og store lande som problematisk. De føler ofte, at de største aktørers interesser er den vigtigste drivkraft for Unionens politikker, selv om denne opfattelse langt fra er samstemmende. Dialogerne i flere medlemsstater peger også på opfattelsen af **manglende retfærdighed og dobbeltmoral** med fælles regler, der ikke altid synes at blive anvendt på samme måde over for alle. Ud over opdelingen mellem store og små er de hyppigst identificerede opdelinger "gamle" og "nye" medlemsstater samt opdelinger langs geografiske linjer. Som reaktion herpå efterlyses der ofte større **samhørighed** og **solidaritet**.

Trods splittelse anerkendes EU fortsat af et flertal af borgerne som en **positiv kraft** og som et fællesskab, der er knyttet til hinanden af **fælles værdier**. Naturligvis kommer en lang række meninger til udtryk. Menneskerettigheder, retsstatsprincippet, fred og demokrati er blandt de hyppigst nævnte værdier. Den rolle, som EU har spillet med hensyn til at sikre fred på kontinentet, nyder også særlig opmærksomhed. Drøftelserne med borgerne viser dog også en tendens til at fremhæve manglerne ved EU som et værdifællesskab, og navnlig kløften mellem EU's retorik og dets indsats. Dette giver ofte anledning til opfordringer til at øge indsatsen for at slå bro over denne kløft.

For at styrke følelsen af samhørighed er der i visse medlemsstater undertiden opfordringer til at intensivere bestræbelserne på at fremme udviklingen af en **fælles "europæisk identitet"**, hvilket ifølge mange borgere i dag fortsat snarere er et ønske end en realitet. Mobilitet og udveksling, navnlig for unge, anses for at være nøglen til succes i denne proces.

Mens en forpligtelse til at have fælles værdier anses for at være et grundlæggende træk for EU som fællesskab, opfattes **mangfoldighed** blandt medlemsstaterne også som et af Unionens væsentlige aktiver. Ifølge mange deltagere bør en europæisk identitet sameksistere med, snarere end erstatte, de nationale identiteter. På samme måde understreger flere borgere nødvendigheden af, at de forskellige nationale kulturer respekteres. I mange medlemsstater udløser denne insisteren på behovet for at respektere **nationale og kulturelle forskelle** ofte overvejelser om institutionelle spørgsmål. I modsætning til den almindelige opfattelse, der antyder borgernes manglende interesse for sådanne spørgsmål, synes spørgsmålet om respektive **kompetencer** at være meget relevant for mange.

I overensstemmelse med **nærhedsprincippet** forventer et flertal af EU-borgerne, at EU fokuserer på områder, hvor det kan tilføre **merværdi**. En korrekt kompetencefordeling mellem det nationale og det europæiske plan fremhæves ofte som afgørende for, at det europæiske projekt lykkes. I den forbindelse betragtes en udvidelse af opgaverne til områder, hvor medlemsstaterne kan opnå bedre resultater, som potentielt skadelig for borgernes opfattelse af EU, fordi det udvider kløften mellem kapacitet og forventninger. Holdningerne er naturligvis forskellige med hensyn til den foretrukne kompetencefordeling, men der er en udbredt opfattelse af, at den nuværende situation kan forbedres. Når det er sagt, er der en vis uklarhed med hensyn til de respektive kompetencer i medlemsstaterne og EU, hvilket til dels medvirker til at forklare en ofte udtalt generel **mistillid** til EU-institutionerne. Dette får også næring fra opfattelsen af **manglende gennemsigtighed** med hyppig omtale af et **demokratisk underskud** og opfattelsen af **overdrevent bureaukrati**, som ofte er forbundet med vanskeligheder med at få adgang til EU-midler.

Afsluttende bemærkninger

Borgerhøringerne blev vel modtaget af civilsamfundet, hvor talrige røster gav udtryk for deres tilfredshed med denne måling af borgernes meninger. I den henseende bidrager projektet naturligt til at løse en generel opfordring til inddragelse af og dialog med civilsamfundet, hvilket regelmæssigt blev nævnt i dialogerne.

Dialog forekommer særlig vigtig i betragtning af det ønske, som også konsekvent blev understreget af borgerne under hele høringsforløbet, om en bedre forståelse af, hvordan EU fungerer, og af betydningen af EU-medlemskab. Der var talrige opfordringer til at intensivere bestræbelserne på at fremme bedre undervisning om EU. Ifølge mange borgere bør dette ske gennem specifikke initiativer, men også ved at forenkle den sprogbrug, EU anvender, når det kommunikerer med borgerne. Et alt for uklart og bureaukratisk sprog fremhæves ofte som en central hindring for samspillet mellem EU's institutioner og borgerne.

Succesen af de dialoger, der tilrettelægges i de forskellige medlemsstater, afspejles også i opfordringerne til fortsat inddragelse. Det opfattes som særlig vigtigt for borgerne, at der tilskyndes til tiltag til og debat om EU-spørgsmål på græsrodsniveau. Faktisk indgår borgerhøringsinitiativet i rækken af andre former for praksis, der allerede er veletableret i adskillige medlemsstater, og som sigter mod at fremme dialogen om EU på græsrodsniveau.

På baggrund af ovenstående betragtninger er denne rapport et forsøg på at afspejle en proces, der er mangfoldig i både form og indhold. Den skal ikke ses som en endelig opsummering af inddragelse af borgerne på nationalt plan, hvilket skal fortsætte i forskellige former. Den skal snarere forstås som et bidrag til de igangværende bestræbelser på at inddrage civilsamfundet bedre med henblik på at danne grundlag for ledernes drøftelser om Europas fremtid og fastlæggelsen af næste strategiske dagsorden.
